

БАБАЛАР
СӨЗІ

ХИКАЯЛЫК
ДАСТАНДАР

«MADENI MURA»
МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ
КІТАП СЕРИЯЛАРЫ
КАЗАКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҮНҒЫШ ПРЕЗИДЕНТІ
НҰРСҰЛТАН НАЗАРБАЕВТЫҢ
БАСТАМАСЫ БОЙЫНША ШЫҒАРЫЛДЫ

АСТАНА
2004

«МӘДЕНИ МҰРА»
МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ
КІТАП СЕРИЯЛАРЫ
БАС РЕДАКЦИЯСЫНЫҢ АЛҚАСЫ

Тасмағамбетов И.Н., *бас редактор*
Тәжин М.М., *бас редактордың орынбасары*
Асқаров Ә.А., *жауапты хатшы*
Әбділдин Ж.М.
Әуезов М.М.
Байпақов К.М.
Зиманов С.З.
Кәлетаев Д.А.
Кекілбаев Ә.
Кенжеғозин М.Б.
Қасқабасов С.А.
Қойгелдиев М.Қ.
Мағауин М.М.
Мәмбеев С.
Нұрпейісов Ә.К.
Рахмадиев Е.Р.
Сұлтанов Қ.С.
Сүлейменов О.О.
Хұсайынов К.Ш.

БАБАЛАР СӨЗІ

ЖҮЗ ТОМДЫҚ

Хикаялық дастандар

ББК 82.3 (2 Қаз)

Б12

**«Мәдени Мұра» Мемлекеттік бағдарламасының
Фольклортану, әдебиеттану және өнертану секциясының мүшелері:**

Қасқабасов С. (*төраға*), Қорабай С. (*төрағаның орынбасары*),
Жұмасейітова Г. (*жауапты хатшы*), Әзібаева Б., Егеубаев А.,
Күзембаева С., Қирабаев С., Мамыраев Б., Тұрғанбаев А.

Томды басуға М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының
Ғылыми кеңесі ұсынған

Томның редакция алқасы:

Ақан А., Әзібаева Б. (*жауапты редактор*), Қасқабасов С., Қорабай С.

Томды құрастырып, ғылыми қосымшаларын дайындаған:

Ақан А., Әзібаева Б.

Жауапты шығарушы: Тұрлықожаева Г.

Б12   Бабалар сөзі: Жүз томдық. — Астана: «Фолиант», 2004. —
Т. 7: Хикаялық дастандар. — 2004. — 336 бет, суретті.

ISBN 9965-619-92-1

«Бабалар сөзі» сериясының жетінші томына 9312 жолдан тұратын «Әбуғалисина, Әбілхарис» атты хикаялық дастан енді.

Б $\frac{4702250105}{00(05) - 04}$

ББК 82.3 (2 Қаз)

ISBN 9965-619-92-1 (т. 7)

© Әдебиет және өнер институты, 2004

ISBN 9965-619-60-3

© «Фолиант» баспасы, көркемдеу, 2004

ҚҰРАСТЫРУШЫЛАРДАН

М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты Мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы шеңберінде жарияланатын «Бабалар сөзі» атты жүз томдық басылымды дайындап, жариялау жұмысын жалғастыруда.

«Бабалар сөзі» сериясы — ғылыми басылым. Оның негізгі принципі — шығарманың табылған нұсқаларын жүйелеп, өзара салыстыра зерттеп, фольклорлық шығарманың сюжеті мен жанрлық белгілері туралы толық көрініс беретін мәтінді оқырманға ұсыну. Керек болған жағдайда бірнеше варианттары жарияланады. Ол варианттар бір томда жинақталмаса, ғылыми жұмыстардың барысына қарай кейінгі томдарда басылады.

Әрбір том ғылыми қосымшалармен толығып отырады. Ғылыми қосымшалар томға енген мәтіндерге жазылған түсініктемелерді және олардың табылған варианттары жөнінде мәліметтерді қамтиды. Сондай-ақ бұған сөздік, жер-су атаулары, мәтіндерде кездесетін тарихи тұлғалар мен діни есімдерге арналған түсініктер, дастанның жинаушылары мен оның жырлаушылары туралы деректер, пайдаланылған әдебиеттер тізімі, орыс және ағылшын тілдерінде жазылған түйін кіреді.

«Бабалар сөзі» сериясының беташары — ХІХ ғасырда кең дамып, фольклорымыздың тәуелсіз, толыққанды жанры ретінде қалыптасқан қазақ дастандары түрлік сипаты мен ерекшеліктеріне орай діни, хикаялық, ғашықтық, қаһармандық болып жіктеледі.

Серияның алғашқы тоғыз томын хикаялық дастандар құрайды. Олардың мазмұны қызықты, оқиғасы шытырман, сюжеттерінің түп төркіні көбіне шығыстық я халықаралық болып келеді.

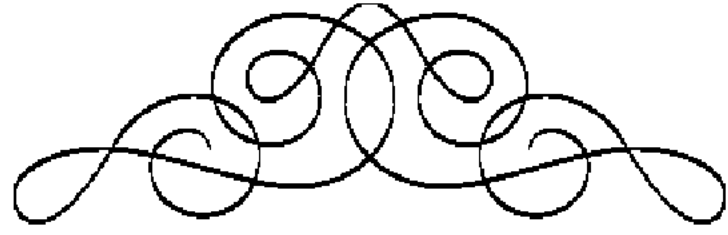
Оқырманға ұсынылып отырған аталмыш серияның жетінші томы алғашқылары сынды хикаялық дастандарға арналған; бұған өте көлемді, 9312 жолдан тұратын «Әбуғалисина, Әбілхарис» дастаны еніп отыр. Бұл шығарма 980-1037 жылдары өмір сүрген белгілі ойшыл, ғұлама Ибн Синаға [Авиценна] арналған. Бірақ бұл тарихи шығарма емес. Дастанның бас кейіпкері өзінің прототипі — тарихи Ибн Синадан мүлде алшақтап кеткен, түптеп келгенде ол бұқара халықтың бақытты өмір сүруін, әділеттілікті аңсаған арман-қиялынан туған типтелген фольклорлық бейне.

Томды дайындау барысында 1917 жылға дейін араб әрпінде басылып шыққан кітаптар мен араб әрпінде жазылған қолжазбаларды дұрыс тану үшін мәтіндерге мұқият талдаулар мен сараптау жұмыстары жүргізілді. Түпнұсқада қате жазылған сөздер қазақ тілінің жазу нормаларына және контекске сәйкес түзетіліп отырды, ал кейбір шумақтарда жекелеген сөздер мен жалғаулықтар түсіп қалған жағдайда қажетті сөздер тік жақшаға алынып берілді. Мәтінде кездескен араб, парсы және орыс сөздері қазақ тіліне аударылып, томның соңында арнайы сөздікте топтастырылды.

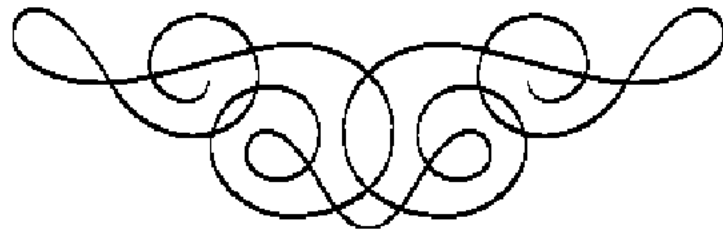
Жалпы бұл шығарманың тілі мен сөз саптау мәнері дастандық эпостың ауызша жырланған үлгілеріне тән.

Томда жарияланып отырған мәтін 1990 жылы ғылыми-көпшілікке арналған жинақта біраз қысқарту, редакциялық өзгертулермен жарық көрген. Мәтін осы жарияланымға қолжазбадан еш өзгеріссіз дайындалды.

Томның көлемі — 21 б.т.

M Θ T I H Δ E P

Әбуғалисина, Әбілхарис

Ертеден ел ермегі ертегі, өлең,
Көркем ғой кешеуілден ерте деген.
Жырлайын ертедегі ер еңбегін —
Ермекке ерінсем де ертең өлем.

Тырп етпей, жатпай тұрып тырбаңдайын,
Өмірдің өрнегінен құр қалмайын.
Ертеден елге тегіс жайылмаған,
Жаңадан жас, кәріге жырды арнайын.

10 Ескі ертек жаңа дейтін жаңа да емес,
Өлеңі жайылмаған ескі белес.
Деген жыр «Әбуғалисина» деген —
Тек қана айтылуы жаңа кеңес.

Пайда боп өз қолымнан осы жырым,
Бір рет шыққан еді бұдан бұрын.
Мың тоғыз жүз жиырма екінші жыл еді ол,
Жыл боп тұр отыз алты оған бүгін.

20 Бұл ертек — «Ибн Сина, Әбілхарис»,
Жайылып заманында шашқан дабыс.
Тарихта бес жүз сексен бесінші жыл,
Ол заман мың төрт [жүз] жыл бұдан алыс.

Бұқара қадимнан бар үлкен қала,
Самарқан қатарында Тәшкен және.
Сол Бұқар қаласында бір кісінің,
Әйелі туған екен егіз бала.

Жеткенде сол екеуі төрт жасына,
Жаспын деп отырмапты от басында.
Алғыр боп зейіндері, мектепке оқып,
Ақылға болды дария көп қасында.

30 Мінезі Әбілхарис ауыр, таза,
Жастардан жарыста оқып, асыпты оза.
Ересен Ғалисина үздік, алғыр,
Айрықша бар сабақты етті бажа.

Мүмкін емес айтарға кең ақылы,
Бір мәжіліске бола қалса жақыны.
Көз көргендер зейініне тәнті боп,
Жүрді айтылып әр орында нақылы.

40 Қара қылды қырыққа ақылы қақ жарып,
Зеректігі жиын топта топ жарып.
Хаким Лұқман, Аплатон деп айтарға,
Тұңғиық жар еді оған жап-жарық.

Мысал үшін бір ғана айтсам зейінін,
Ұлы, кіші білген күшті бейімін.
Ешбір адам шеше алмаған қиынның,
Секундта ашқан ілгері мен кейінін.

Ғалисина шыққанда бір далаға,
Білмек зейінін байқап шамаға,
Жарты парақ қағаз қойды жасырып,
Төсек-орын жер мен екі араға.

50 Ғалисина келгенінде даладан,
Төсегі мен төбесіне қараған.
«Не себептен қарадың, — деп, — жоғары», —
Оқытушы мұғалімі сұраған.

Былайша деп оған жауап қайырды,
Назарладым биік-төмен жайымды.
Я биіктеу, я төмендеу сияқты,
Өз ойымша депті етсем пайымды.

Не деген ер, жалғыз парақ қағаздың
Қалыңдығын болжау түрі сабаздың.
Бұл зейінмен сегіз жылдай оқыпты,
60 Көп пен болжап қасиетін және аздың.

Ұлы, кіші бұл зейінін аңғарып,
Тамаша етіп жас балаға таңданып.
Балаларын екеуіне оқытты,
Көпшілікке екі бала жалданып.

Күні бойы сабақ беріп балаға,
Кештің құрын балалармен далада.
Ойнар еді асыр салып алысып,
Сонда жасы он екілер шамада.

Бұған халық таңырқасып, таңданып,
70 Тоқтатуға қалжың етіп қамданып.
Осынша ғылым ала тұрып шырақтар,
Балалардан бас тартпайсыз арланып.

Ғалисина беріп жауап оларға,
Толықтырып тұрарлық қып сауалға.
Балалықтың базарын нық өткізу,
Жарастықты жайнаған жас адамға.

Олай болса біз де қазір баламыз,
Балалықтан орынды үлес аламыз.
Жас уақыттың серуендемей көктемін,
80 Базарынан қалай мақұрым қаламыз.

Әр уақытты өмірге өлшеп арнаса,
Мезгілінен мерзімді үлес алмаса,
Менменсінген ақымақтардың мінезі,
Бейнесі адам, бағанасы далбаса.

Сонымен бірнеше жыл алды ғылым,
Артықша басқалардан білді білім.
Иунан, араб, парсы, үнді, қытай,
Біліпті көп елдердің түрлі тілін.

Айтылған Бұқар шәріп қаласында,
90 Оқылды түрлі ғылымның бәрі осында.
Алдында екеуісінің не ғалымдар,
Болмапты мәселе айтып таласуға.

Күндерден бір күндері екеуі ойлап,
Алдық деп дін ғылымын терең бойлап.
Дүниялық өнер-білім табу үшін,
Мәслихат етті екеуі кеңнен жайлап.

Тамамдап дін ғылымын оқып біттік,
Исламның мұсылмандық жолын тұттық.
Бар дейді өнер ғылымы, соны іздейік,
100 Себеп біз кең дүнияға туып шықтық.

Келісіп дүния жүзін кетті кезіп,
Ғылымның өнер-білім барын сезіп.
Қабірін әулиелер[дің] зияраттап,
Бейнетке ауыр, жеңіл шықты төзіп.

Батыстық мемлекеттің кезіп бәрін,
Аралап әр түрлі елдің қалаларын.
Күннің дәл батар жері — бір шаһарға,
Екеуі кездестірді жол сапарын.

Базарын тамашалап аралады,
110 Іздеген өнер ғылымын қарағалы.
Бір адам айқай салып хабарлап жүр,
Алсын деп адамдардың қалағаны.

Ол жаршы хабарлап жүр мынадай деп:
— Қалмаңдар, — дейді, — есітпей уайым жеп.
Күні ертең тау үңгірі ашылады,
Бұл хабар барлығыңа, жиылған көп!

Есітті бұл хабарды екеулері,
Көшеде біреу әрі, біреу бері.
Өзінше бара жатқан бір адамнан:
120 — Ашылар тау үңгірі, ол не? — деді.

Бұл үндеу мақсаты не шақырған жар,
Ашылса ол үңгірде не нәрсе бар?
Хабарсыз қалмандар деп айқайлайды,
Түсіндір, ей, замандас, ол не болар?

Ол жігіт шақырған соң тұра қалды,
Туралап аттың басын бұра салды.
— Екеуің түсің бөлек көрінеді,
Есітпей қайдан келдіңдер бұл хабарды?

130 Айтайын білмесеңдер оны сұрап,
Бір жақтан келсеңіздер жолаушылап.
Бұл жағдай хазірет Дәуіт заманынан,
Бұл тауда бұл күнгеше тапқан тұрақ.

Дәуіттің болған бірер заманында,
Айтайын болсын, шырақ, хабарыңда.
Ол кісі көп оқыған ғалым екен,
Айтылған сол Дәуіттің қарауында.

140 Ат-есімі ол кісінің Писағұрыс,
Дүнияның ғылымын түгел білген дұрыс.
Опат боп хазірет Дәуіт көз жұмған соң,
Қалды ұлы Сүлейменге — таққа мініс.

Бағынды Сүлейменге жердің жүзі,
От пен су, айдың асты, күннің көзі.
Жел мен бұлт, жанды-жансыз бағынғанда,
Бағынбай Писағұрыс қалды өзі.

Патшасы бүкіл дүния Сүлеймен боп,
Жұлдыздай аспандағы әскері көп.
Дәу, пері, адамзаттан елші салды:
«Бас иіп Писағұрыс бағынсын!» деп.

150 Зәуқайыр Писағұрыс айтыпты оған:
— Патшалық керек емес, — депті, — маған,
Қайраты басым келмей бағынбаймын,
Бас имес қорықпағанға ешбір адам.

Жеткізді бұл жауапты Сүлейменге,
Бұл сөзді қос көрмеді Сүлеймен де.
Күліпті: — Қандай қайсар қайыспаған,
Пенде едім бет қайтпаған Құдайдан да.

Сүлеймен адамзатқа, дәу, періге,
Жын-шайтан, тағы-тағы әскеріне.
Көтеріп Қаптың тауын қырық күн тұрған,
160 Ат қойған Шамсуар деп бір еріне.

Әскерге жиналсын деп берді бұйрық,
Тауларды қиратқандай тауларға үйіріп.
Сап түзеп салтанатпен тақ болды әскер,
Сағатта үйдей үйіліп, құмдай құйылып.

Әскердің салтанатпен тұрды бәрі,
Жын-шайтан, пері мен дәу, адамдары.
Астына пілден мықты керік мініп,
Майданға жеке шықты Шамсуары.

Қарап тұр Писағұрыс күліп қана,
170 Тақты мен тау басына мініп және.
Оның да әскерлері дайын болған,
Безеніп ұшан-байтақ орман, дала.

Жын-шайтан, пері, дәуден, адамзаттан,
Айдаһар, аю, қабылан мақлұқаттан.
Бұдан да бір «Шамсуар» жеке шықты,
Бейне сол Шамсуардай таңырқатқан.

Қарапты ғажап қалып халық бәрі,
Сүлеймен Дәуітұлы, сұлтандары.
Айнымас әскері де әскерінен,
180 Сондай-ақ Шамсуарға — Шамсуары.

Оның да патшасы отыр Сүлеймендей,
Әскері — әскеріндей, таң қалғандай.
Шамсуар Шамсуармен алысқанда,
Сүлеймен өз палуанын тани алмай.

Қылыш, садақ, шоқпар мен найзалары,
Неге тисе күл қылып майдалады.
Әскер де айырғысыз боп көрінді,
Суреттей сәуле тартқан айнадағы.

190 Әскері мұны көріп Сүлейменнің,
Қалыпты қайранына ғажап таңның.
Десіпті «Олар білер, біз білмеспіз,
Әскерлер араласса егер сан мың».

Аралас майдан жерді ұрыс басса,
Соғылып қанжар, найза қылыштасса,
Өзіміз-өзімізді танымаспыз,
Деп халық тілек қыпты тыныштасса.

200 Әрине, білсе керек, — деді, — аналар,
Мынадай жасаған жан жолын табар.
Қиратып біздің жақты жерге таптап,
Жынды ғып есімізді жеңеді олар.

Таңырқап Сүлеймен де қауіптенді,
Бас иіп, қаһарынан қайтыпты енді.
«Бағынба бағынбасаң, тәнтіміз» деп,
Ғалымға Писағұрыс хабар берді.

Сол күні Писағұрыс ғалым енді
Бағынып Сүлейменге өзі келді.
Еттім деп өнерімді көрсетуге,
Көрсеткен бас игізіп көп өнерді.

210 Аспанның әскерлері жұлдызындай,
Көрінген көп көзіне бір бұзылмай.
Сүлеймен Дәуітұлы тәнті болған,
Ғалымның Писағұрыс ұл-қызындай.

Сүлеймен сол ғалымды уәзір етті,
Не десе тілегенін әзір етті.
Ғылымы ихпа, кимия, симия — бәрін білген,
Сол айтқан Писағұрыс ғалым депті.

Дүниядан өтетінін анық біліп,
Ғылыммен тау үңгірін жарық қылып.
Оқыған барлық ғылым кітаптарын,
220 Жайлаған тау ғарына салып тығып.

Ғылыммен қарауылдар қойған сайлап,
Тамаша тағдырларын кеткен байлап.
Үш сағат әр жыл сайын ашылады,
Алады талапкерлер жазып жайлап.

Пияздың жазады оны суыменен,
Көрінбес ақ қағазға жазу деген.
Қыздырса отқа қалап ол жазуды,
Оқылар хат қарайып ережемен.

Сонымен олар да өткен дүниядан,
230 Керуендей кезекпенен басқан қадам.
Айқайлап жар шақырған себебі сол,
Талапкер жазып алар білген адам.

Кірген жан ол қуысқа сөйлемейді,
Сақтайды сақ боп өте тіл-көмейді.
Тамаша тазалығын сақтамаса,
Өледі, кім болса ол болсын мейлі.

Харис пен Ғалисина мұны естіп,
Кіруге болмас депті мұны күтіп.
Бекітті келесі жыл кірейік, — деп, —
240 Керекті заттың бәрін жиып бітіп.

Алуға заттың бәрін керек-жарақ,
Шамшырақ, шамасынша ішер тамақ.
Дем алып жату, тұру, күндіз-түннің
Етумен білді бәрін есеп-санақ.

Киіктің жүрек майы, қаймақ бұғы,
Күмістің жиырма тиын ауырлығы.
Күніге жейтін тамақ салмағы бұл,
Айына бір татылар сусындығы.

250 Жүрегін қуырдақ қып марал, киік,
Бұршақтай бауырсақты ұсақ қиып.
Пісіріп есеппенен алды бәрін,
Бадамның пісте менен майын құйып.

Кептіріп, пісіріпті қойып күнге,
Ішпеді ешбір тағам тойып мүлде.
Бір татып аптасында үйреніпті,
Мысалы даярланып осы түрде.

Мейіздей өздері де қалды қатып,
Үш күнде көзін іліп сағат жатып.
Үйреніп бәріне де алды түгел,
260 Айында сусындықты бір-ақ татып.

Келер жыл уақыт болып шақырды жар:
— Талапкер, қапылыста қалмаңыздар.
Ашылды тау есігі, уақыт ашық,
Мезгілі үш-ақ сағат — асығыс, тар.

Бұлар да тауға келді көпшілікпен,
Бір жылға даярланып, басын тіккен.
Ғылымның, өнер-білім дәмін татып,
Ішіне кірді үңгірдің аздап жүкпен.

270 Талапкер ішке кіріп жұрттың бәрі,
Тым-тырыс, тәртібі сол, жас пен кәрі
Үш сағат уақыт барда жазып алып,
Тарасты бітуімен бірге тағы.

Екеуі Ғалисина көптен қалып,
Білтемен шақпақ шағып етті жарық.
Шамының сәулесімен құралдарын,
Кірісті ғылым алуға даярланып.

280 Шамменен кең қуысын жүрді кезіп,
Әуіздер, ағар бұлақ көрді сезіп,
Ақтарып өнер, ғылым, сиқыр тылсым,
Ішкендей білді жаттап суын езіп.

Жат білді кереметтің көпшілігін,
Сөйлеспей, есіттірмей еш сыбырын.
Қиынын пияз суымен жазып алды,
Кіжініп, деп қырсығым кетші бүгін.

Екеуі ұйықтар болса кезекпенен,
Айырып күн мен түнді есеппенен.
Ен ғылым есебі жоқ алды бұлар,
Алғанын бір-біріне көрсетпеген.

Көп елдің өздері де білген тілін,
290 Сол білген тіл күшімен алды ғылым.
Зейіннің алған білім арқасында,
Ашылар тау үңгірі білді жылын.

Үңгір тас ашылуын тұрды күтіп,
Минутын мұлт еткізбей бір де ұмытып.
Лап кірді сырттағылар ашылғанда,
Бұлар да бір жағынан шықты зытып.

Аз-маздап кіргенінде сонша халық,
Көздері кейбірінің қалды шалып.
Шаш, сақал, тырнақтары өсіп кеткен,
300 Өзгерген түстері де үрей жарып.

Адамдар үрейленді мұны көрген,
Шаш, тырнақ өсіп шыққан күнсіз жерден.
Тым суық кескін-келбет болғаны үшін,
Кісілер қайран болды әр түрлі елден.

Ұстауға тұс-тұсынан қамалады,
Көңілі бұлардың да қабарады.
Екеуін қамаған көп ұстап алып,
Алдына патшасының апарады.

Патшасы адам еді қаһары қатты,
310 Зұлым мен танымайтын әділетті.
Көрді де: — Кескіндері жаман екен,
Тарт дарға, өлтір, — депті, — лағынетті!

Себебі, бір уақиға сол заманда,
Бар екен екі сиқыр батыс маңда.
Халыққа есебі жоқ азап берген,
Әр жерде сөз боп жүрген айтылғанда.

Екеуін сол екеуі деп таниды,
Жауыз деп, халықтың жауы бұл кәнігі.
«Дарға тарт, өлтір!» деудің себебі сол,
320 Байғұстар бір жыл жатып һәм арыды.

Жендеттер өлтіруге және қамап,
Азаптап, балағаттап және сабап.
Харисқа Ғалисина «Кеттім!» — депті,
Кетуге өнерімен етіп талап.

Деп айтты: — Басқа тілмен оқып мұнша,
Не азап бейнет көру бізге осынша?
Көлшікке көз алдында көпшіліктің,
Шолп етті «Ал, кеттім», — деп жоқ боп жынша.

Жендеттер зыр жүгіріп дедектеген,
330 Жиналып, жиіліктен жел өтпеген.
Сиқырды суды сарқып ұстаймыз деп,
Суды ойға төктіріпті шелекпенен.

Жендеттер жата берсін әлектеніп,
Шелекке шелек қосып, шелек беріп.
Алдында Әбілхарис там басына
Секірді, іздесем деп көмек беріп.

Шу етті «Айрылды!» — деп жендеттері,
Ұстауға жендет түгіл, жел жетпеді.
Біреуін іздеп таппай жатқанында,
340 Әуреге әуре қосты бұл кеткені.

Шыққанда Әбілхарис там басына,
Хабаршы жеткізіпті хан қасына.
Хан қатты қаһар етіп, жендеттерді,
Сол үшін бұйырыпты дарға асуға.

Шуылдап төресі де, қарасы да,
Дал болды даласы да, қаласы да.
Не болды екі жігіт, соны айтайық,
Ендіріп тыңдаушының санасына.

Екеуі — Ғалисина, Әбілхарис,
350 Көрген соң жендеттерден көп дағдарыс,
Көлшікпен Ғалисина Ніл суымен,
Қаладан Мысыр — Каир шығыпты алыс.

Өнермен Әбілхарис шығып тамға,
Таптырмай іздесе ізін ешбір жанға.
Бағдаттың қаласынан барып шықты,
Қалдырып қайғылы арман ақымақ ханға.

Мысырға Ғалисина бара берсін,
Үлесін ол да өзінше ала берсін.
Сыңары сол егіздің, ата-ана бір,
360 Айталық Әбілхарис сөзі келсін.

Бағдатты үш-төрт күндей аралады,
Тәжірибе көргенінен тағы алады.
Күн көрмей бір жыл азып шыққан беті,
Көңіліне мұндай пікір оралады:

«Өтпесін деп ойлады өмір текке,
Көшейін онан да бір әрекетке», —
Депті де, орман барып, шырша ағаштан
Қырық ағаш кесіп алды бір минутте.

Ағаштың жуаны мен бойы бірдей,
370 Пышақпен бас-аяғын кесті іркілмей.
Қырық рет қырық ағашқа әпсүн оқып,
Қырық жігіт пайда қылды қызыл гүлдей.

Салалы, еңгезердей бойлары ірі,
Жуандық айырымсыз кескін-түрі.
Сымбаты, салтанаты бір кісідей,
Бірінен танығысыз бірде-бірі.

- Мысалы қырықтың бірін көрсе біреу,
Айыра танымайды ашып біреу.
Қаз-қатар тұрғанында тіпті қиын,
380 Манағы көрген жігіт мынауы деу.
- Олардың киген барлық киімі де,
Біп-бірдей салған белгі киіміне.
Сөйлемей ишаратпен іс бітірген,
Бас-аяқ, бірдей кеуде, иіні де.
- Алдына қарсы тұрды құрмет қылып,
Қағазға жазған хаттай тәртіптілік.
Жан құрбан айтқаныңа деген жандай,
Харисқа бас июде, қол қаусырып.
- Іс бітіп ишаратпен, үндемейді,
390 Тіл ашып сөйлемейді, дәм жемейді.
Шығарды жеті күнде монша жасап,
Көргендер қайран қалып «Қалай?» — дейді.
- Қымбатты қырық қабат үй болды монша,
Ұзыны, көлденеңі тағы сонша.
Үй саны — қырықты қырыққа көбейткендей,
Биігі, аласасы болар қанша?
- Жайғасар әрбір үйге қырық адамнан,
Сәулеттеп салтанатын салған саннан.
400 Арналған әр он үйге екі үйден бар,
Елу ер ол үйлерден орын алған.
- Істейтін ол ерлердің қызметі,
Моншаға түскендердің әрекеті.
Олардың шашын алып, қалампырлап,
Тәртіптеп жолға қою бар зейнеті.
- Алатын түскендерден ақысы арзан,
Алтынмен неше алуан жазу жазған.
Арналған ер, әйелге үйлер бөлек,
Жазылған бір түскенде дерті бар жан.

Мың түрлі дертке шипа онда дәрі,
410 Жазылған науқасы бар жанның бәрі.
Не керек, бір түскенде сол моншаға
Сыярлық алпыс төрт мың адам саны.

Жасалған ғылым жолмен онда тәртіп,
Моншадан басқа айтқанда мың есе артық.
Қызметкер жігіттері асқан көркем,
Алғандай алтын айдан сәуле тартып.
Ер болсын, әйел болсын көз көрген жан,
Тұрғандай төрт күн жатып мас боп балқып.
Бағдатта қанша ер, әйел келіп түссе,
420 Шарықтап бір жыл жүрер шат боп шалқып.

Кедей мен монша ақысы байға бірдей,
Көруге ынтықты жұрт жайға жүрмей.
Себебі байға байша күшіне өлшеп,
Кетпеді көз көргендер бұған кірмей.

Моншаның таңырқады ел тұрағына,
Көрініп жақынына, жырағына.
Түн болса айдай алтын шамы жанып,
Патшаның есітілді құлағына.

Моншаның сипатына жұрт таңланды,
430 Көрмекке тамашалап бәрі барды.
Кісілер мұны көріп, ұнап кетіп,
Жан бармай басқа монша түгел қалды.

Патшасы адам еді ақыл иесі,
Қаныққан хабар алып ерте-кеші.
Ішінде жеті күннің пайда болған,
Әркімді таңландырды бұл кеңесі.

Моншаның тұрған барлық қызметкері
Сөйлемей үнсіз-түнсіз тұрар еді.
Бітірген ишаратпен бар қызметін,
440 Айтарға сонша көркем әрбірлері.

Моншаны көру үшін патша бір күн,
Сәркарда, уәзірімен неше дүркін,
Тексеріп тамашалап етті серуен,
Айтарға қиыстырып емес мүмкін.

Біле алмай көргенін де көрмедім деп,
Қарапты қайта-қайта іші-сыртын.
Кірпіші қызыл ақық, қырық қабат үй,
Биігі бұлтқа таяу жеткен, шіркін.

450 Тұрғандай адам қарап жігіттері,
Әрі өткір, әрі көркем, білікті еді.
Бәрінің кескін-кейпі бір кісідей,
Адамдай құдіретті, ұлық тегі.

Бір есікті бес рет ашып-жапты,
Кірсе де кірмедім деп танымапты.
Үйдің де айырымсыз бәрі бірдей,
Патшаның, уәзірлердің басы қатты.

460 Патшаның жүзге тарта жолдастары,
Әрқайсы мың кісілік қол бастары.
Бәрі де аң-таң болып қалды тұрып,
Болса да ел қожасы бар бастары.

Алдына Әбілхаристың қайтып келді,
Біле алмай таң болғанын айтып берді.
Харисқа басын иіп құрмет жасап,
— Бұл қандай құдірет? — деп сұрады енді.

Біп-бірдей жігіттердің кескін-түрі,
Бірінен айырғысыз және бірі,
Тіпті бір сөйлемейді аузын ашып,
Бұл қалай, тақсыр, тегі жоқ па тілі?

470 Керемет, қалай бірдей кескіндері,
Тіл ашқан дыбыстары естілмеді.
Тақсыр, бұл барлық балаң туысқан ба?
Мұндай іс көре алмадым ес білгелі.